

Liikumised ja protest taasiseseisvas Eestis

REIN RUUTSOO
Tallinna Ülikooli
poliitikateooria professor

Protestide radikaalsuselt ja liikumiste ulatuselt jääb Eesti märgatavalt Euroopast maha.

Nii nagu teistes postkommunistlikes siirderiikides tabas ka taasiseseisvunud Eestis rahva soovi avalikku poliitikat mõjutada järsk langus ehk kodanikualgatuse „veider surm”, nagu seda on iseloomustatud. Revolutsiooniväsimuse kõrval olid languse peamised allikad mitmeti varasema kodanikualgatuse ühitamatus tänapäeva majandusliku, poliitilise ja kultuurilise reaalsusega. Vabadusliikumist kandnud identiteetide ja poliitilise kultuuri esialgne kohandumine turumajandusliku ja pluralistliku (moderniseeruva) ühiskonnaga nõudis vähemalt pool tosinat aastat.

Kodanikkonna avaliku osalemise taassünnis taasiseseisvunud Eestis saab eristada kahte peamist kihistust, mis vormisid põhijoontes ka järgnevate kümnendite kodanikualgatuse. 90ndail aastail domineerinud liikumised peegeldasid ühiskonna alusarhitektuuris ning koos sellega indiviidi elu- ja väärtusmaailmas arenevaid süvamuutusi.

Siirde käigus asendusid üldpoliitilisi nõudmisi seadnud massiliikumised

väiksemate, vähem intensiivsete ja samas konkreetseile nõudmistele keskenduvate aktsioonidega. Avaliku poliitika mõjutamise oskuste järkjärguline akumulereerumine ja tänapäevase kodanikuühiskonna kujunemine – liikumisi toetav organisatsiooniline ja sotsiaalne kapital – tõhustasid algatusi.

Eesti kodanikualgatusi struktureeris proteste võimendav postkoloniaalne pärand, rahvusriikluse taastamise põrkumine vähemuste autonoomiat pooldavate liikumistega. Rahvusriikluse kehtestamist ja identiteedipoliitikat toetati omalt poolt mälupoliitiliste aktsioonidega, nagu mälestusmärkide avamised, kalendritähtpäevade tähistamine jne. Omandiõiguste taastamise ja erastamisega kaasnenud ühiskonna märgatava osa lõhenemine võitjateks ja kaotajateks vallandas mitmeid protestilaineid. Majanduslangusega kaasnenud vaesumine pingestas töösuhete moderniseerimist ja sotsiaalne ebaõiglus motiveeris arvukaid proteste – petitsioone, pikette jne, aga ka streike. Kuid liberaalse majandusmudeli murendatud ametiühingud ja tugevasti sotsiaalset sidusust kaotanud kodanikuühiskond minetasid avaliku poliitika kujundamise võimet. Siiski tõi töötingimuste vähese ajakohastamise, palgavaesuse jt selliste nähtuste vastane protest kaasa streigiliikumise tõusu. Kümnendi lõpul arenesid külaliikumised ka regionaalseiks kultuuriliikumisteks. Võru- ja Setumaa algatused paikkondliku identiteedi ja kultuuri tunnustamiseks innustasid sarnaseid liikumisi ka teistes piirkondades.

Aastatuhande vahetuseks kodaniku-
algatuse madalseis ületati. Eestlaste protes-
tikultuur jäi aga konservatiivseks. Protesti
struktuuris olid kesksel kohal allkirjade
kogumised. Avalikes meeleavaldustes
(streigid, demonstratsioonid, piketid jne)
kaasalõõnuid oli küsitletute seas väga vähe
– kõigest 4–6 protsenti. Isegi nn Ida-Kesk-
Euroopa riikidega võrreldes jäi kodaniku-
aktiivsus Eestis suhteliselt madalaks.

**Aastatuhande vahetuseks
kujunes Eestis välja
tänapäevane
protestikultuur
ja kodanikualgatuse
madalseis Eestis
ületati.**

Aastatuhande vahetusega alanud
kümneid ilmestavad lisanduvad post-
modernsuse jooned nii ühiskonnaelus kui
ka protestikultuuris. Esindusdemokraatia
kui peamise, kui mitte ainsa tõhusa
avaliku poliitika tööriista legitiimsus
murenes. Ühiskonda killustava (padu)
liberaalse saavutusstrateegia ülevõim ja
vasakpoolsuse tõrjumine kaotasid mõju-
jõudu. Protestivaimu kammitsenud hirm
destabiliseerida veel habrast ja väljastpoolt

survestatud omariiklust vähenes. Streigi- ja
protestiliikumiste keskmesse tõusid nn
valgekraed (õpetajad, meditsiinitöötajad).
Rahvuslikke pingeid võimendas 2007.
aasta kevadel „pronksiööna” liikumiste
annaalidesse jäänud vandalismilaine.

Avalikku elu hakkasid kujundama
läänes õppinud ja töötanud noored. Eesti
rahvusvahelistumine ja nn uue meedia
mõjuväljadesse haaratus kitsendas rahvus-
lik-konservatiivsete identiteetide mõju.
Vasakliberaalse ja liberaaldemokraatliku
väärtusmaailma kasvav roll rikastas
eestlaste protestikultuuri ja avalikus elus
osaluse viise.

Mitmed uued liikumised, nagu Loomade
Nimel, Perekonna ja Traditsiooni Kaitseks,
linnaruumi demokratiseerimist taotlevad
algatused jne toetuvad rahvusvahelistele
eeskujudele. Vasakliberaalse taustaga
protestid ja liikumised, mille katusühen-
duseks oli puna-musta sildiga liikumine,
ammutasid inspiratsiooni „vanast”
Euroopast. *Gay-pride*, feminismist inspiree-
ritud protestid – töö õiglase tasustamise
nõue – jms koguvad jõudu üleeuroopaliste
solidaarsusliikumistena. Ühiskonnaalase
harituse tõus toetab sotsiaalkriitilisust ja
vallandab võimukriitilisi proteste, näiteks
„Acta”-vastased aktsioonid, liikumine
politseiirigi vastu jne. Kuid protestide
radikaalsuselt ja liikumiste ulatuselt jääb
Eesti veel märgatavalt Euroopast maha.